

רשימת חיבורים על מסכת פסחים והלכות קרבן פסח

הרשימה מחולקת לשישה חלקים: (א) ראשונים על מסכת פסחים. (ב) אחרונים על מסכת פסחים. (ג) מהדורות מבוארות ומורחבות של מסכת פסחים. (ד) מפרשי ירושלמי פסחים. (ה) מפרשי רמב"ם הלכות קרבן פסח. (ו) ספרים על הלכות קרבן פסח.

בכל אחד מששת החלקים, יש חלוקה פנימית לפי סדר א"ב של שמות הספרים. חלק מהראשונים על מסכת פסחים לא פירשו את פרקים ה-ט העוסקים בהלכות קרבן פסח, והם לא צוינו ברשימה זו. בספרי הראשונים, צוינו שמות המהדירים והמכונים שהוציאו לאור את חיבוריהם.

ראשונים על מסכת פסחים – פרקים ה-ט

אוצר הגאונים, מהדיר הרב בנימין מנשה לוי, הוצאת וגשל, ירושלים תשס"ב
בית הבחירה למאירי, מהדיר הרב יוסף הכהן קליין, מכון התלמוד הישראלי השלם, ירושלים תשכ"ד

פירוש המשנה לרמב"ם, מהדיר הרב יוסף קאפח, מוסד הרב קוק, ירושלים תשס"ו; נעשה שימוש גם בההדרת הרב עזרא קורח, מכון המאור, בני ברק תשס"ט

פירוש רבינו חננאל, מהדיר הרב דוד מצגר, מכון לב שמח, ירושלים תשנ"א
פירוש רבינו יהונתן מלוניל, על כ"א מסכתות הש"ס, ירושלים תשמ"ה
פירוש הריב"ן, מהדיר אפרים קופפר, מקיצי נרדמים, ירושלים תשמ"ד
פסקי הריא"ז, מהדירים הרב אברהם ליס והרב דב קרויזאר, מכון התלמוד הישראלי השלם, ירושלים תשנ"ב

1. רי"ף, רמב"ן, תלמיד הרמב"ן (ר' יצחק מנרבונא), ריבב"ן, רבינו דוד, תוס' רבינו פרץ, המאורות, מרדכי, המכתם, ריטב"א, תלמיד הרשב"א, פסקי הרא"ש, מהר"ם חלאוה, ר"ן, תוס' חכמי אנגליה, נמוקי יוסף.

פסקי הרי"ד, מהדירים הרב אברהם יוסף וורטהיימר ואחרים, מכון התלמוד הישראלי השלם, ירושלים תשנ"ב
שיטה מקובצת לפסחים א-ג, מלקט הרב יהודה גרשוני, ירושלים תשמ"ו
תוספות הרא"ש, מהדיר הרב אברהם שושנה, מכון אופק, ירושלים תש"ס
תוספות רבינו יהודה שירליאון (לדף פט-צב), מהדיר הרב משה יהודה בלוי, נדפס יחד עם ספר הבתים, נ"י תשל"ט, עמ' של-שלט:²
תוספות הרי"ד, מהדיר הרב מרדכי פופוביץ, מוסד הרב קוק, ירושלים תשע"ו
תוספות הרשב"א, מהדיר הרב מרדכי יהודה הלוי פרום, מוסד האדר"ת, ירושלים תשט"ז

אחרונים על מסכת פסחים

אור יעקב, הרב אברהם יעקב זלזניק, ירושלים תשמ"ה
אמרי יעקב, הרב יעקב קפיל האפמאן, פיעטרקוב תרצ"ב
ברכת ציון, הרב בן ציון אבא שאול (הנכד), ירושלים תשע"ב
דף על הדף, הרב דוד אברהם מנדלבוים, הרב יהושע לפקוביץ והרב אברהם נח הלוי קליין, ירושלים תשס"ו
הערות במסכת פסחים, משיעורי הרב יוסף שלום אלישיב, ירושלים תשע"ד
חזון איש, הרב אברהם ישעיהו קרליץ, בני ברק תשס"ח
חדושי רבי שמואל, משיעורי הרב שמואל רוזובסקי, בני ברק תשנ"ו
ירח האיתנים, הרב אברהם ב"ר מרדכי מבאהסלוב, נדפס בסוף שו"ת איתן האזרחי לסביו הרב אברהם ראפפורט, ירושלים תשע"ה
ליקוטי הלכות, הרב ישראל מאיר הכהן, ורשה תר"ס
מנחת אשר, הרב אשר וייס, ירושלים תש"ע
משמר הלוי, הרב משה מרדכי שולזינגר, בני ברק תשס"ג

2. נדפס שוב על ידי הרב יעקב הלוי ליפשיץ בתוך ספרו קימחא דפסחא, ירושלים תשמ"ו, עמ' פב-צח; הרב ליפשיץ במבואו (עמ' 18-20) ייחס את החיבור לר"ש משאנץ, וראה בו מהדורה מוקדמת או מאוחרת של תוספות הרשב"א, שאותן ההדיר הרב פרום וכדלהלן. ויעוין עוד במאמרו של הרב יהודה כהן: קטעים מתוספות שאנץ לקידושין, ירושתנו ו (תשע"ב) עמ' טז הערה 7; שמצדד בשיטת הרב בלוי.

עוד יוסף חי, הרב יוסף זרקא, בני ברק תשנ"ה
עזרת ישראל, הרב ישראל זיטמאן, פיעטרקוב תרס"ז
פרי יהושע, הרב יהושע לאנג, וילנה תרכ"ז
פתח הבית, הרב אברהם טיקטין, ורשה תר"ע
צל"ח (ציון לנפש חיה), הרב יחזקאל לנדא, ירושלים תשנ"ה
קהלות יעקב, הרב יעקב ישראל קניבסקי, בני ברק תשמ"ט
שיעורי ראש הישיבה ר' דוד פוברסקי זצ"ל א-ב, הרב דוד פוברסקי, בני ברק
תשס"ג
שירת דוד, הרב דוד הקשר, ירושלים תשע"ה
שמן רקח, הרב אלעזר לעוו, פראג תקע"ב
שפת אמת, הרב יהודה ליב אלטר, ירושלים תשנ"ו
תורת ראשי הישיבות, מודיעין עילית תשע"ד

מהדורות מבוארות ומורחבות של מסכת פסחים

הלכה ברורה ובירור הלכה, ירושלים תשע"א
ושננתם א-ד, ירושלים תשס"ו
חברותא למסכת פסחים א-ב, בני ברק תשע"ב
מהדורת שוטנשטיין א-ג, נ"י תשס"ו
שערי היכל א-ב, ירושלים תשע"ג
תלמוד בבלי המבואר מתיבתא א-ו, בית שמש תשע"ד

מפרשי ירושלמי פסחים

ידיד נפש, הרב יחיאל אברהם בר לב, פתח תקווה תשס"ח
תלמוד ירושלמי מהדורת עוז והדר, ירושלים תשע"ד; כולל בין היתר את
הפירושים: קרבן העדה, פני משה, רידב"ז, שירי קרבן, מראה הפנים, תוספות
הרי"ד, ביאור הגר"ק, ועוד

מפרשי רמב"ם הלכות קרבן פסח

אבי עזרי, הרב אלעזר מנחם מן שך, בני ברק תשנ"ג
אבן האזל, הרב איסר זלמן מלצר, ירושלים תשל"ח
אהלי יהודה, הרב יהודה הכהן, בתוך מפרשי יד החזקה להרמב"ם: קרבנות, ירושלים תשס"ו
אור שמח, הרב מאיר שמחה מדווינסקי, ירושלים תשס"ב
ארץ יהודה, הרב יהודה הכהן טנוגי, בתוך מפרשי יד החזקה
בכור שאול, הרב יצחק אברהם קוסובסקי-שחור, בני ברק תשס"ט
בני שמואל, הרב שמואל עדאווי, בתוך מפרשי יד החזקה
הר המוריה, הרב מאיר יונה בארנצקי, בתוך מפרשי יד החזקה
קונטרס זבח פסח, הרב צבי הירש אייכנשטיין, ירושלים תשס"ט
חדושי מרן רי"ז הלוי, הרב יצחק זאב הלוי סאלאווייצקי, ירושלים תשל"ט
חוקי חיים, הרב אברהם חיים גאגין, בתוך מפרשי יד החזקה
חוקת הפסח א-ב, הרב יהודה גרשוני, ניו יורק תשט"ו
חסד לאברהם, הרב אברהם תאומים, בתוך מפרשי יד החזקה
חק נתן, הרב נתן בורגיל, בתוך מפרשי יד החזקה
ימי שלמה, הרב שלמה קמחי, בתוך מפרשי יד החזקה
ישועות מלכו, הרב יהושע טרונק מקוטנא, בתוך מפרשי יד החזקה
לחם יהודה, הרב יהודה עייאש, בתוך מפרשי יד החזקה
מנחה למלך, הרב יעקב ישראל הופמן, מודיעין עילית תשע"ג
מעשה רקח, הרב מסעוד חי רקח, בתוך מפרשי יד החזקה
מקורי הרמב"ם לרש"ש, הרב שמואל שטראשון, בתוך מפרשי יד החזקה
מרכבת המשנה, הרב שלמה מחעלמא, בתוך מפרשי יד החזקה
משנת יעקב, הרב יעקב ניסן רוזנטל, חיפה תשס"ה
ניר לדוד, הרב אליעזר דוד פינקל, ירושלים תשכ"ה
ספר הליקוטים, בתוך רמב"ם הוצאת שבת פרנקל, ירושלים-בני ברק תשע"ט³

3. בספר הליקוטים לספר קרבנות, נדפסו בין היתר חידושים לע"נ הקדושים מבני משפחתו של הרב שבת פרנקל, תחת הכינויים: ביתה יוסף, יבין לאשרו, יד איתן; כמבואר בהקדמה לספר הליקוטים (מהד' תשע"ז, עמ' רמ סעיף נא ובהערה). בנוסף, נדפסו שם הגהות מבעל המנחת חינוך על הרמב"ם.

פסח לה' | סימן כא
רשימת חיבורים על מסכת פסחים והלכות קרבן פסח

ספר הליקוטאים, בתוך רמב"ם הוצאת שבת פרנקל, ירושלים-בני ברק תשע"ט;²
פירוש הרב קאפח, הרב יוסף קאפח, ירושלים תשנ"ג
פתח הבית, הרב אברהם טיקטין, בתוך מפרשי יד החזקה
קרית ספר, הרב משה מטראני, ורשה תרס"ב
שביתת יום טוב, הרב יום טוב אלנקאווה, בתוך מפרשי יד החזקה
שער המלך, הרב יצחק נוניס בילומנטי, בתוך מפרשי יד החזקה

ספרים על הלכות קרבן פסח

במשמרת הפסח, הרב ברוך מרדכי שפירא, בני ברק תשע"ג
דיני קרבן פסח והזאת מי חטאת, הרב יצחק מאיר פרל, ללא מקום ושנת הדפסה
הגדה של פסח לימי בית המקדש השלישי, הרב שמשון דינר, בני ברק תש"פ
ההנהגה באכילת קרבן פסח, הרב נעם יצחק סינאוני, בני ברק תשע"ה
ואמרתם זבח פסח, אברכי כולל דורשי ציון, ביתר עילית ללא שנת הדפסה
והשב את העבודה – דיני קרבן הפסח, מכון תורת הקרבנות, ניסן תש"פ
מזבח אבנים, הרב ירוחם יהודה לייב וואלפיש, פיעטרקוב תרפ"ט
מנחת יוסף, הרב יוסף עמרם ברנשטיין, בני ברק תשע"ג;³
מעין נצח א-ב, הרב אליעזר פישוהוף, בני ברק תשנ"ט-תשס"א
מפסחא לזעירא, הרב ראובן מלך שווארץ, ללא מקום הדפסה תשע"ט
מקראי קודש פסח ג, הרב צבי פסח פראנק, ירושלים תש"ס
קרבן פסח כהלכתו, הרב משה זאב זארגער, ירושלים תשס"ג
שער הקרבן, מכון תורת הקרבנות, בני ברק תשע"ז
קובץ תורת הקרבנות: הלכות קרבן פסח, עניני מסכת כריתות, בני ברק תשע"ב;⁴

² בספר הליקוטאים לספר קרבנות, נדפסו בין היתר חידושים לע"נ הקדושים מבני משפחתו של הרב שבת פרנקל, תחת הכינויים: ביתה יוסף, יבין לאשרו, יד איתן; כמבואר בהקדמה לספר הליקוטאים (מהד' תשע"ז, עמ' רמ סעיף נא ובהערה). בנוסף, נדפסו שם הגהות מבעל המנחת חינוך על הרמב"ם.
³ בס"ב הלכות פסח מצרים, ובס"ג הלכות פסח שני. שאר הסימנים עוסקים בנושאים אחרים.
⁴ עמ' קה-רז מקבילים לחלקים מספר שער הקרבן הנ"ל; עמ' רלו-רסב מקבילים לסי' ג במנחת יוסף הנ"ל.